

חינוך החודש!

משולחן החוג לחינוך

בס"ד, ר"ח שבט, תש"ף

כי האדם עץ השדה (דברים כ', י"ט)

ד"ר שושי פלמור - מרצה בחוגים חינוך וחינוך מיוחד, פסיכולוגית ומטפלת משפחתית

כי האדם עץ השדה (דברים כ', י"ט)

פסוק זה משווה בין עץ השדה, לבין האדם. ניתן ללמוד על נפש האדם והתמודדותו, מהתבוננות בעצים ובהתפתחותם. ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות, בו עוסקים בקשר ובחיבה לארץ ישראל ולגידוליה, הוא הזדמנות להתבוננות ולמידה מהעצים. פן אחד של ההשוואה, נוגע לקשר בין העץ לאדמה. כשם שעץ צומח בתוך האדמה המהווה את בית גידולו, כך גם לאדם יש קרקע ממנה הוא יונק. כשעץ מתנתק מן האדמה - דינו מיתה, כך גם האדם, בפרט ובכלל, איננו יכול לחיות בתלישות, כברייה בפני עצמה. אחד ממקורות הסבל של האדם המודרני הוא בדידות אישית וחוסר השתייכות חברתית.

הפסוקים: "צדיק תמר יפרח כארז בלבנון ישגה" (תהילים צ"ב), "והיה כעץ שתול על פלגי מים" (תהילים פ"ג), מתארים את הצדיק כעץ הנטוע על נווה משובח, הוא נאה ופירותיו טובים. אדם הקשור לסביבתו, יש לו סיכוי לפרוח, להתקדם ולהצמיח פירות. זהו חלק מהמהות של עם ישראל. גם כאשר יש תהליך של התחדשות, לעולם אין היפוך לבריה חדשה, אלא תמיד נשמר חלק ממהות העבר.

בהקבלה למלאכת החינוך, ניתן להמשילה לעבודתו של הגן העמל ומטפח את העץ למען יצמח. בליקוטי מוהר"ן (ח') מתוארים מרכיבי יסוד בחינוך: "כי יש ארבעה יסודות: אש, רוח, מים, עפר. ולמעלה בשורשם הם ארבעה אותיות הו"ה".

עפר. מקום. זהו הרובד היסודי ביותר של חינוך - קבלה והכלה. ברובד זה, בית הספר והמחנכים עסוקים בעיקר בפינוי מקום. עוד לפני דרישה, האצה וגדילה, אדם צריך לדעת ולחוש שיש לו מקום, שהוא אהוב ומקובל. חינוכית - אנחנו יוצרים חלל פנוי. מפנים מקום. יסוד זה מוצב ארצה - בעפר - בבית הספר כמקום לכל השותפים בו, ובמחנך המפנה מקום בליבו לתלמיד.

מים. גן - ברובד השני - המבט החינוכי מופנה לכוחות גדילה טבעיים שקיימים בתלמיד, המבקשים לצאת לפועל. בית הספר מצטייר בעזרת דימוי של גינה, והעשייה החינוכית מתעשרת בדימויים מעולם פעולות הגיון, כמו השקיה של מים. תפקיד המחנך לאפשר את צמיחת התלמיד, להציע מרחב ותנאים של חיבה להגביה עוף ולצמוח.

אש. משכן - רובד שלישי וגוון נוסף - מוקדש לגעגועים. לחשק. לבעירת האש וכיסופים לכוחות 'חמים' המניעים אותנו ואת העולם. בית הספר יצטייר כמשכן - לשון משיכה. מקום שנוטה לקדושה, שמחנך לגעגוע ושאפה למשמעות. ביסוד הזה, העמדה של המחנך פעילה, מסעירה, מלאת תקוות ושאפות. הוא מניע, ויוצר תנועת משיכה וסקרנות.

רוח - היסוד הרביעי. בעירת האש פוגשת בתנועה שמשיבה רוח מצננת. תנועה של רוח מאפשרת לשאת ניגודים, לשמוט אחיזה בעמדה, מזמינה אותנו להרפות מכל שיטה חינוכית, להיות 'אין' - ולקחת חלק באמנות החינוך באורך רוח. רובדי הקיום הללו, היסודות השונים - מתחלפים לנגד עינינו, מיום ליום, מתלמיד לתלמיד, מעת לעת. המודעות אליהם חשובה מכמה פנים. ראשית, היא עשויה להרחיב את 'ארגז הכלים' של המחנך ולהרחיב עבורו את היריעה.

בשפה אקולוגית, **נחוצים ארבעה יסודות המשמרים יחסי איזון.** יש צורך בעפר - קרקע ממנה יונק התלמיד המהווה מקום בטוח עבורו, **מים** והזנה מאפשרי צמיחה, **אש** - תחושת משמעות וסקרנות הפותחת אפשרויות, ומזמינה אותנו להקשבה עדינה למגוון הצלילים המתאימים לתלמידים השונים. התנועה בין היסודות היא תנועה רוחנית. זהו שלב מתקדם בו עלינו כמחנכים להרפות, ולאפשר לתלמיד להתרומם מכוח עצמו¹, בכך תמונה אפשרות חדשה שתהפוך את מלאכת החינוך מעבודה קשה לאמנות זה עניינו של החינוך. זו מהות ההוראה.

המלצה על ספר

לומדים מפינלנד: תובנות ממערכת חינוכית מוצלחת*

סיפורה של מערכת החינוך בפינלנד הוא מושא של תקווה לכל מי שאיבד את אמונו בחינוך הציבורי ובסיכוי לשנותו. ספר זה מוכיח שאפשר לחולל שינוי במערכת החינוך בסבלנות, נחישות ולאורך זמן. מערכת חינוך זו הצליחה, במהלך שלושה עשורים, להיחלץ מבינוניות ולהיהפך למופת עולמי של מצוינות חינוכית. מערכת חינוך שתלמידיה לומדים היטב, אין בה פערים לימודיים בין המרכז לפריפריה ("כולנו חינוך מיוחד"), ומקצוע ההוראה הוא מקצוע יוקרתי ונחשק מאוד. יחודו של ספר זה הוא בפירוט דרך החינוך הפיני בכלל, ותהליך הכשרת המורים בתיאוריה ובפרקטיקה גם יחד, כדי לעצבם להיות פורצי דרך. קריאת הספר הזכירה לי את השלט שניצב בשעתו על שולחנו של הרב רוזן ישראל זצ"ל 'עת לחשוב'. נדמה שזהו צו השעה, כיוון שאם כולם חושבים באותה צורה, אף אחד לא ממש חושב... * סאלברג, פ' (2015). לומדים מפינלנד: תובנות ממערכת חינוכית מוצלחת. בני ברק: הקיבוץ המאוחד

